

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
MUZEUL NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ

***Perspective contemporane de cercetare
în etnologie, muzeologie și științele naturii***

Ediția XXXV, dedicată aniversării a 135 de ani de la
înființarea Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală

23 octombrie 2024

Programul și rezumatele comunicărilor

Chișinău, 2024

Comitetul de organizare:

Drd. Petru VICOL – președinte, dr. Andrei PROHIN – vicepreședinte, dr. Teodor CANDU, drd. Elena COJOCARI, dr. Sergiu PANĂ, Valentina ONOFRIESCU, Adriana HADJIRADEV, Nadejda SÂRGHI (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală).

Comitetul științific:

Drd. Petru VICOL – președinte, dr. Andrei PROHIN – vicepreședinte, dr. Teodor CANDU, dr. Varvara BUZILĂ, dr. Sergiu PANĂ, dr. Adrian DOLGHI, dr. Stela CURCUBĂȚ (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală).

Tehnoredactare: Andrei PROHIN.

Copertă și machetare: Nadia POTÂNGĂ.

Culegerea se publică în cadrul programului de cercetare „19.01.01. Dimensiunile valorice ale patrimoniului muzeal în procesul de afirmare a reperelor identitare ale Republicii Moldova pe plan european” (2024-2027).

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

"Perspective contemporane de cercetare în etnologie, muzeologie și științele naturii", conferință științifică (35 ; 2024 ; Chișinău). Conferința științifică "Perspective contemporane de cercetare în etnologie, muzeologie și științele naturii", Ediția 35, dedicată aniversării a 135 de ani de la înființarea Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, 23 octombrie 2024 : Programul și rezumatele comunicărilor / comitetul științific: Petru Vicol (președinte) [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2024 (Lexon-Prim). – 56 p.

Antetit.: Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. – [50] ex.

ISBN 978-9975-173-01-8.

[39+94(478)]:069(082)

P 52

MD-2049, mun. Chișinău, str. București 59
GSM: 0 699 04 555; 0 795 29 555
fax. 022 28 81 78; www.lexon.md
e-mail: lexonprim2001@gmail.com

© MNEIN, 2024

PROGRAM

10.00-10.40. – Deschiderea conferinței

Cuvânt de salut:

Petru VICOL, drd., director general, MNEIN.

Prezentarea noilor apariții editoriale:

1. Maria Ciocanu, Valentina Onofriescu. *Ștergere moldovenești. Catalog. Colecțiile muzeului*. Ediția a II-a. Chișinău: Cartdidact, 2024 (M. Ciocanu).

2. Ion H. Ciubotaru. *Ouăle de Paști la români*. Ediția a II-a. Iași: Editura Presa Bună, 2024 (V. Buzilă).

3. Petru Caraman. *Literatură populară*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2024 (A. Prohin).

4. Constantin Gh. Ciobanu, Maria Godorozea. *Închinare la Luceafăr. Eminescologie filatelică basarabeană*. Chișinău: Lexon-Prim, 2024 (C.Gh. Ciobanu).

5. Constantin Gh. Ciobanu. *Semănători de lumină... Crâmpie din istoria sistemului educațional din satul Bulboaca, raionul Anenii Noi*. Chișinău: Lexon-Prim, 2024 (C.Gh. Ciobanu).

10.45-12.30 – Sesiune de comunicări

Secțiunea *Etnografie și Muzeologie* (Sala de conferințe)

Moderatori: *Varvara BUZILĂ, dr., conf. univ., șefa Secției Etnografie; Nicolae DUDNICENCO, dr., cerc. șt. superior, Secția Etnografie, MNEIN.*

1. Petru VICOL, drd., director general, MNEIN, *Tradiția Târgului Meșterilor Populari la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*.

2. Elena COJOCARI, drd., director adjunct Proiecte culturale și educative, MNEIN, *Pedagogia muzeală – instrument al incluziunii copiilor cu dizabilități*.

3. Andrei PROHIN, dr., secretar științific, MNEIN, *Nicolae Iorga și Muzeul Zemstoei Basarabiei*.

4. Valentina ONOFRIESCU, cerc. șt., șefa Secției Expoziții și Proiecte Culturale, MNEIN, *Ceramica de la Iurceni, Nisporeni, în colecția Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală*.

5. Pr. Manole BRIHUNEȚ, dr., cerc. șt. coord., Institutul Patrimoniului Cultural, *Icoane cu tematică euharistică în bisericile ortodoxe din Republica Moldova*.

6. Ion DUMINICA, dr., conf. cerc., Secția „Cultura Tradițională a Minorităților etnice”, Institutul Patrimoniului Cultural, *Valorificarea fragmentară a moștenirii culturale a fierăritului practicat în Cartierul Romilor din Dealul Sorocii (a II-a jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI)*.

7. Tamara MACOVEI, dr., etnografă, Chișinău, *Continuitatea tradițiilor în domeniul orfevrăriei și dezvoltarea ei pe linie ascendentă*.

Secțiunea Științele Naturii (Biblioteca MNEIN)

Moderatori: *Sergiu PANĂ, dr., șef Secție Științele Naturii;*

Stela CURCUBĂȚ, dr., șefa Secției Grădina Botanică și Vivariu, MNEIN.

1. Irina BADIUC, master în Managementul patrimoniului cultural, șefă Secție Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN, *Activitatea naturalistului Václav Fric, reflectată în colecțiile Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală*.

2. Cristina ȚUGULEA, dr., cerc. șt. superior, Institutul de Zoologie, USM, *Contribuții la cunoașterea fluturilor diurni (Lepidoptera: Papilionoidea) din colecția entomologică „R. Stepanov” din cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova*.

3. Tatiana NAGACEVSKI, dr., conf. univ., Facultatea de Biologie și Geostiințe, USM; Stela CURCUBĂȚ, dr., cerc. șt. coord.,

Sergiu PANĂ, dr., șef Secție Științele Naturii, MNEIN, *Cernoziomul tipic din Stepa Bălților, deținător al titlului „Solul Anului 2024”*.

4. Roman KUHARUK, cerc. șt. stagiar, Institutul de Ecologie și Geografie, USM, *Pădurile Moldovei: trecut și prezent. Analiza fondului forestier din bazinul hidrografic Ialpuș*.

5. Olga CRIVOVA, drd., cerc. șt., Institutul de Ecologie și Geografie, USM, *Spatial and temporal characteristics of erosivity factor R (revised USLE method) for Ialpuș river basin / Caracteristicile spațio-temporale ale factorului de erozivitate R (metoda USLE revizuită) pentru bazinul râului Ialpuș*.

12.30-13.00 – Pauză de cafea

13.00-14.30 – Sesiune de comunicări

Secțiunea *Etnografie și Muzeologie (Sala de conferințe)*

Moderatori: *Adrian DOLGHI, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie; Andrei PROHIN, dr., secretar științific, MNEIN.*

1. Varvara BUZILĂ, dr., conf. univ., șefa Secției Etnografie, MNEIN, *Tipuri de locuințe tradiționale în spațiul pruto-nistrean*.

2. Natalia COROI (BZOVÎI), muzeografă, Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni, *Casele tradiționale și anexele lor, din cartierul Dănușeni, orașul Ungheni, Republica Moldova (secolul XX)*.

3. Larisa CIOBANU, directoarea Muzeului de Istorie și Etnografie din s. Mereni, r. Anenii Noi, *Muzeul de Istorie și Etnografie Mereni – memoria comunității locale*.

4. Carolina CHEIANU-TUDOS, magistru în sociologie, lector univ., UTM, directoarea Muzeului de Istorie și Etnografie din s. Trușeni, *Letopiseș al satului Trușeni: Ilie Grozav*.

5. Sergiu BODEAN, drd., Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, muzeograf, secția Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN, *Stela antropomorfă de la Beriozchi*.

6. Teodor CANDU, dr., conf. cerc., director prim-adjunct, MNEIN, *Considerații despre tematica expozițională a Muzeului de Istorie și Studiere a Ținutului Natal, din a doua jumătate a sec. XX, după colecția fotografică nemarcată a MNEIN.*

Secțiunea Științele Naturii (Biblioteca MNEIN)

Moderatori: *Sergiu PANĂ, dr., șef Secție Științele Naturii;*

Stela CURCUBĂȚ, dr., șefa Secției Grădina Botanică și Vivariu, MNEIN.

1. Iurie BACALOV, dr., conf. univ., Aurelia CRIVOI, dr. hab., prof. univ., Elena CHIRIȚA, dr., conf. cerc., Adriana DRUȚA, cerc. șt., Facultatea de Biologie și Geoștiințe, USM, *Impactul fitopreparatelor asupra densității urinei în diabetul experimental.*

2. Sergiu PANĂ, dr., șef Secție Științele Naturii, MNEIN, *Zonele albastre: regiuni socio-geografice-cheie în cercetările privind longevitatea și sănătatea umană.*

3. Elena DELINSCHI, cerc. șt., Secția Științele Naturii, MNEIN, Andrian DELINSCHI, dr., lector univ., Facultatea de Biologie și Geoștiințe, USM, *Din istoricul cercetărilor paleontologice și noi descoperiri în apropierea satului Gura Galbenei.*

4. Valerian CIOBOTARU, dr., conf. univ., Institutul de Geologie și Seismologie, USM, *Aspecte privind metalogenia regiunii de nord-est a Republicii Moldova.*

5. Mihai DOHOT, dr., muzeograf, Secția Patrimoniul, Evidență și Completare, MNEIN, *Studierea fotografiilor de epocă din cadrul MNEIN – o prioritate pentru specialiștii în domeniul științelor naturii.*

14.30-14.45 – Pauză de cafea

14.45-16.00 – Sesiune de comunicări

Secțiunea *Etnografie și Muzeologie* (Sala de conferințe)

Moderatori: *Adrian DOLGHI, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie; Andrei PROHIN, dr., secretar științific, MNEIN.*

1. Adrian DOLGHI, dr., cerc. șt. coord., Secția Etnografie, MNEIN, *Vestimentația în mediul rural din RSS Moldovenească în anii 1944-1961 (în baza materialului colectat în expedițiile etnografice).*

2. Elena REȘETNIC, drd., cerc. șt., Secția Etnografie, MNEIN, *Tendențele ideologiei sovietice de a crea noi obiceiuri și sărbători.*

3. Vlada CONDREA, muzeografă, Secția Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN, masterandă, Facultatea de Istorie și Filosofie, USM, *Cenzura sovietică și muzeele. Studiu de caz: Muzeul Republican de Studiere a Ținutului din RSSM.*

4. Nicolae DUDNICENCO, dr., cerc. șt. superior, Secția Etnografie, MNEIN, *Valențe culturale ale copacului de măr la poporul român.*

5. Nicolae DUDNICENCO, dr., cerc. șt. superior, Secția Etnografie, MNEIN, *Utilizarea arbustului de corn la poporul român.*

6. Elena MADAN, dr., lector univ., UTM, *Mobilierul tradițional din Basarabia: între utilitate și estetică.*

16.00-16.15. – Concluzii

ETNOGRAFIE ȘI MUZEOLOGIE

TRADIȚIA TÂRGULUI MEȘTERILOR POPULARI LA MUZEUL NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ

Petru VICOL, drd., director general, MNEIN

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a fost înființat în octombrie 1889, odată cu organizarea primei Expoziții Agricole și Industriale din Basarabia. A fost un eveniment important la care au participat mulți producători agricoli și industriași, dar și promotori ai tradițiilor meșteșugărești din regiune. Tradițiile arhaice, cunoștințele în domeniul culturii imateriale tradiționale, moștenite de meșteșugari de la înaintașii lor, au constituit un argument relevant, chiar poate hotărâtor, în decizia autorităților, în special a baronului Alexandru Stuart de a înființa prima expoziție publică în Chișinău.

Relația dintre Muzeu și meșteșugari, născută acum 135 de ani, a supraviețuit și s-a dezvoltat, manifestându-se sub diferite forme culturale și educative. Începând cu anii 90 ai secolului XX, muzeul a devenit un centru cultural important pentru meșterii din țară. În spațiile expoziționale, s-au organizat expoziții personale, expoziții tematice, ateliere și multe alte proiecte culturale,

care au contribuit decisiv la renașterea meșteșugurilor tradiționale din Republica Moldova. Muzeul s-a transformat într-un centru științifico-metodic, iar patrimoniul muzeal a devenit o sursă principală de informații și inspirație în procesul de revenire la tradițiile arhaice românești, care au suferit în perioada regimului sovietic.

Un proiect cultural important, menit să promoveze tradiția meșteșugăritului, este și Târgul Meșterilor Populari, organizat pentru prima dată la muzeu, la 22 septembrie 2019. Evenimentul a fost organizat în contextul celebrării a 130 de ani de la înființarea Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. La eveniment au participat peste 30 de meșteri populari din țară, prezentând toate domeniile meșteșugăritului tradițional. Pentru prima dată, după o pauză de 130 de ani, în spațiul deschis al muzeului, un loc cu o încărcătură istorică deosebită, publicul vizitator, dornic de a cunoaște tradițiile și promotorii patrimoniului național, s-a întâlnit cu meșteri consacrați. Rezultatul interacțiunii eficiente dintre publicul vizitator, meșterii populari și muzeografi MNEIN a fost dorința organizării regulate a Târgului Meșterilor Populari la muzeu, ca o manifestare culturală de promovare a meșteșugurilor tradiționale. Pe parcursul anilor, s-au organizat mai multe ediții ale Târgului, ultima fiind la 28 septembrie 2024, dedicată împlinirii a 135 de ani de la fondarea celui mai vechi muzeu din Republica Moldova. Deși sunt numai cinci ani de organizare a Târgului Meșterilor Populari la Muzeul National de Etnografie și Istorie Naturală, putem să susținem că interacțiunea dintre public și meșteri va continua, transformându-se într-o tradiție care va dăinui peste mulți ani.

PEDAGOGIA MUZEALĂ – INSTRUMENT AL INCLUZIUNII COPILOR CU DIZABILITĂȚI

*Elena COJOCARI, drd.,
director adjunct Proiecte culturale și educative, MNEIN*

Pedagogia muzeală reprezintă un domeniu emergent al educației care încearcă să ofere acces și cunoștințe din patrimoniul cultural și natural prin activități desfășurate în cadrul muzeelor. În ultimele decenii, muzeele din întreaga lume au început să-și adapteze spațiile și programele pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu principiile incluziunii sociale. Totuși, pedagogia muzeală dedicată copiilor cu dizabilități continuă să fie un subiect insuficient explorat, mai ales în Republica Moldova. Acest articol subliniază importanța dezvoltării unor programe educaționale adaptate nevoilor copiilor cu dizabilități și evidențiază rolul fundamental al muzeelor în procesul de învățare pentru această categorie de copii.

De-a lungul anilor, muzeele au fost percepute ca locuri de acumulare a cunoștințelor, dar accesul la aceste cunoștințe a fost limitat pentru persoanele cu dizabilități. Odată cu evoluția conceptului de accesibilitate, muzeele au început să-și ajusteze infrastructura și metodele de predare, pentru a integra cât mai multe grupuri sociale. Pedagogia muzeală, axată pe educarea vizitatorilor prin experiențe interactive, oferă o platformă ideală pentru a crea activități personalizate care răspund nevoilor variate ale copiilor cu dizabilități.

Copiii cu dizabilități necesită metode de învățare diferite, care să țină cont de particularitățile lor cognitive, senzoriale sau motorii. Pedagogia muzeală, prin intermediul materialelor vizuale, tactile și auditive, poate contribui la stimularea diferitelor simțuri și la dezvoltarea competențelor educaționale și sociale. Printre metodele specifice se numără tururile ghidate personali-

zate, atelierele creative, utilizarea materialelor tactile, a descrierilor audio, precum și a sistemelor de ghidaj și orientare adaptate.

Una dintre cele mai mari provocări în implementarea unui program de pedagogie muzeală pentru copiii cu dizabilități este lipsa de personal instruit. Este necesară formarea specializată a educatorilor muzeali, astfel încât aceștia să poată adapta limbajul și metodele de predare la nevoile specifice ale fiecărui copil. Un alt obstacol este reprezentat de lipsa resurselor financiare pentru a dezvolta și implementa programe educaționale accesibile. Infrastructura muzeelor reprezintă o altă provocare. Multe dintre muzeele din Republica Moldova nu au încă accesibilitate fizică adecvată pentru persoanele cu dizabilități, iar integrarea tehnologiei care facilitează accesul, cum ar fi dispozitivele audio-ghid sau replicile tactile, este adesea limitată de costuri.

Cu toate aceste provocări, muzeele pot deveni spații de învățare extrem de valoroase pentru copiii cu dizabilități. Un prim pas pentru dezvoltarea pedagogiei muzeale este colaborarea cu experți în educația specială, psihologi și terapeuți, care pot oferi consultanță în adaptarea programelor și activităților muzeale. De asemenea, crearea unor parteneriate cu organizațiile non-guvernamentale care sprijină persoanele cu dizabilități poate contribui la dezvoltarea unor strategii pe termen lung.

Pedagogia muzeală pentru copiii cu dizabilități reprezintă nu doar o oportunitate educațională, ci și o obligație socială. Accesibilitatea la educația culturală trebuie să fie garantată pentru toți copiii, indiferent de nevoile lor speciale. Muzeele au un potențial imens de a deveni spații incluzive, care oferă o învățare senzorială și interactivă, facilitând dezvoltarea socială și educațională a copiilor cu dizabilități. Pentru a atinge acest obiectiv, este necesară o colaborare strânsă între specialiștii din domeniul educației speciale, personalul muzeal și comunitate, precum și o finanțare adecvată pentru a implementa soluții accesibile și sustenabile.

NICOLAE IORGA ȘI MUZEUL ZEMSTVEI BASARABIEI

*Andrei PROHIN,
dr., secretar științific, MNEIN*

Nicolae Iorga a vizitat Chișinăul, pentru prima oară, în primăvara anului 1905. În cartea *Neamul românesc în Basarabia*, cuprinzând însemnările sale de călătorie, istoricul menționa existența unui „museu, care se clădește în stil maur cu brâul de smalt”. Se referea la Muzeul Agricol al Zemstvei Guberniale a Basarabiei, în prezent – Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. Istoricul îl amintea alături de alte clădiri publice din Chișinău, concluzionând apoi: „Împărăția aceasta nemărgenită a vrut să-și vădească prin aceste enorme mase de piatră puterea și trăinicia ei”. Observația că muzeul era „în stil maur” sublinia contrastul cu specificul local: „Nici vorbă de o potrivire cu obiceiurile sau gusturile noastre”.

La sfârșitul lui octombrie 1919, Nicolae Iorga se afla din nou la Chișinău, unde a susținut două conferințe. Iorga a remarcat mai multe realizări în Basarabia, înainte de Marea Unire, considerându-le „exemple de imitat”. Un exemplu îl constituia muzeul „de istorie naturală și de etnografie” (din 1918, fusese redenumit în Muzeul Național din Chișinău). Istoricul a apreciat crearea muzeului și grija cu care era întreținut. A elogiat contribuția soților Franz și Albina Ostermann la completarea și amenajarea expoziției muzeului („o minune a iubirii pentru creațiunea unei opere de valoare științifică și de utilitate socială”). Evocând chipul Albinei Ostermann, Iorga sublinia modestia ei, devotamentul față de opera soțului, iscusința cu care modela din ceară mulaje de fructe. Presupunem că Iorga a cunoscut fostul Muzeu

al Zemstvei Basarabiei și prin intermediul prietenului său Paul Gore, director al muzeului între 1909-1913 și 1918-1921.

O altă tangență cu aceeași instituție a constituit-o *Legea pentru organizarea bibliotecilor și muzeelor publice comunale*, adoptată în aprilie 1932, elaborată cu aportul lui Nicolae Iorga. Conform legii, toate muzeele căpătau statut de instituții științifice, iar directorii trebuiau să dețină titluri academice. În articolul „Ce sînt azi Museele noastre” (1934), savantul amintea „un muzeu de științe naturale rezultat din inteligenta strădanie a unui străin și a soției sale la Chișinău”. Iorga îl situa între cele mai importante muzee județene din România anilor '30.

Deși puține la număr, aprecierile lui Nicolae Iorga despre fostul Muzeu al Zemstvei Basarabiei surprind aspecte definitorii din istoria instituției și își păstrează actualitatea.

CERAMICA DE LA IURCENI, NISPORENI, ÎN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ

*Valentina ONOFRIESCU,
șefa secției Expoziții și Proiecte Culturale, MNEIN*

Articolul abordează istoria formării colecției de ceramică a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. O contribuție deosebită o au primele donații din partea meșterilor olari de la Iurceni, Nisporeni, sat cu o străveche tradiție de confecționare a vaselor de lut, unul din cele patru centre rurale de ceramică din sec. XIV-XV, care au stat la baza completării colecției de ceramică muzeală chiar de la fondarea sa în 1889.

Lucrarea scoate în evidență una din cele mai vechi îndeletniciri meșteșugărești ale societății, reprezentând o componentă esențială a culturii și spiritualității poporului nostru. Se evidențiază etapele de completare a pieselor parvenite în muzeu, prin donații și achiziții de la diferiți meșteri din localitate. Această valoroasă colecție se păstrează cu grijă în patrimoniul MNEIN.

Întru atingerea acestui scop, au fost cercetate mai multe izvoare din domeniul arheologic și etnografic, cât și informații din registru și fișele de inventar care se păstrează în muzeu.

ICOANE CU TEMATICĂ EUHARISTICĂ ÎN BISERICILE ORTODOXE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Pr. Manole BRIHUNETȚ, dr., cerc. șt. coord.,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Symbolismul strugurilor de viță de vie și al vinului, în creștinismul european, este extrem de bogat. Tradițional, vinul este asociat cu sângele lui Iisus. În arta medievală, apar scene în care Iisus stă pe struguri turnați într-un teasc sau este El însuși așezat într-un teasc, sângele său curgând precum vinul. Structura teascului poate varia, de la o simplă cadă în care strugurii sunt zdrobiți cu picioarele, până la un teasc tradițional complex. În secolul al XVIII-lea, acest tip de imagini s-a răspândit și în teritoriul dintre râurile Nistru și Prut, fiind întâlnit ocazional până în prezent.

În această lucrare, ne propunem să analizăm, pe baza icoanelor documentate în bisericile din spațiul basarabean, particularitățile iconografiei și conținutul simbolic al operelor cu tematică euharistică. Vom cunoaște modul și motivele pentru care un astfel de subiect iconografic s-a reflectat în iconografia ortodoxă, precum și cauzele răspândirii în această perioadă a unor subiecte noi la această temă. De asemenea, vom reconstitui locația acestor icoane în spațiul sacru al bisericii. Pentru atingerea scopului, s-au utilizat metode de analiză iconografică și iconologică, semiotică și reconstrucție. Noutatea științifică a articolului constă în faptul că, pentru prima dată, icoanele cu tematică euharistică, realizate de maeștrii care au activat în spațiul dintre Nistru și Prut, sunt examinate în mod cuprinzător.

Sunt identificate sursele iconografiei, legăturile acesteia cu arta iconografică din regiunile limitrofe, motivele răspândirii scenelor individuale și amplasarea icoanelor în biserică. Printre temele euharistice abordate în lucrările zugravilor din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea până în prima jumătate a secolului al XIX-lea, subiectele icoanelor precum „Hristos Sângerând,” „Hristos Vița de Vie” și „Hristos în Potir” au fost larg răspândite. În general, tema jertfei lui Hristos, ca dogmă fundamentală a creștinismului, exprimată prin interpretare vizuală descrisă, este o caracteristică, practic, a proscomidierilor.

**VALORIFICAREA FRAGMENTARĂ A MOȘTENIRII
CULTURALE A FIERĂRITULUI PRACTICAT ÎN CARTIERUL
ROMILOR DIN DEALUL SOROCII
(A II-A JUMĂTATE A SEC. XX – ÎNCEPUTUL SEC. XXI)**

*Ion DUMINICA, dr., conf. cerc.,
Secția „Cultura Tradițională a Minorităților etnice”,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Începând cu a II-a jumătate a sec. XX, autoritățile sovietice impun „statornicia și încadrarea într-o nouă societate” reprezentanților comunității rome (inclusiv romilor „ciocănari” (fierari nomazi)), care „încă mai erau ademeniți de farmecele necunoscute ale hoțului de drum”. Orașul Soroca, unde și-au stabilit „domiciliul permanent” majoritatea romilor „ciocănari”, devine treptat o atracție turistică captivantă, iar cartierul unde lucrau fierarii („teatrul etnografic al romilor cu acces deschis”) a fost denumit «Звеньящая гора» (în limba rusă: *Dealul sonor*). În fiecare dimineață, în fierăriile improvizate de lângă case, romii aprindeau focul cu foiul din piele și până seara târziu „din fiecare ogradă ieșea fum și se auzeau conversațiile melodioase ale focului și metalului, dirijate armonios de fierari cu ciocanele sonore, iar în fața turiștilor, răsărea un tablou fascinant cu jocul culorilor purpurii și sunetelor săltărețe”. În acele timpuri frumoase (anii 1950–1970), Cartierul Romilor din Dealul Sorociei era un loc plin de viață și anume atunci fierarul care era un meșter iscusit, devenea o persoană respectată în comunitatea tradițională a romilor „ciocănari”.

Spre regret, treptat, străvechiul meșteșug al prelucrării fierului doar cu ciocanul, focul și nicovala „s-a stins odată cu dispariția fierarilor”, iar după moartea acestora – au dispărut și instru-

mentele de bază ale fierăritului (ciocanul, cleștele și nicovala), ce au fost vândute la fier uzat. Astfel, în prezent, devine stringent esențială salvagardarea ultimelor „urme apuse” ale fierăritului. În cadrul comunicării, vor fi expuse rezultatele cercetărilor efectuate în anul 2024 aferente valorificării fragmentare a moștenirii culturale a fierăritului practicat în Cartierul Romilor din Dealul Sorocii. În special, vor fi reliefate instrumentele și produsele fierăritului expuse în spațiul expozițional permanent „Arta populară din zona Sorocii”, amplasat în Muzeul de Istorie și Etnografie „Nicolae Bulat” din or. Soroca; materialele documentare/piese înexplorate aferente meșteșugului fierăritului din colecțiile private ale romilor „ciocănari”; sursele memorialistice, publicistice și audio-vizuale.

CONTINUITATEA TRADIȚIILOR ÎN DOMENIUL ORFEVRĂRIEI ȘI DEZVOLTAREA EI PE LINIE ASCENDENTĂ

Tamara MACOVEI, dr., etnografă, Chișinău

Podoabele conservate de-a lungul secolelor în tezaure diferă ca valoare și calitate de cele contemporane, fiind un argument elocvent privind materiile prime utilizate și tehnologia de confecționare. Purtate din cele mai vechi timpuri, au fost evidențiate prin ritual și simbol.

Se poate susține că podoabele frunții, ale gâtului, degetelor și gleznelor sunt obiecte de cult aduse în chip adorator. Ceremonialul specific alcătuirii și utilizării acestor însemne cultice le-au dat podoabelor o rezistență nebănuită în timp.

Meșteșugul prelucrării artistice a metalelor pentru podoabe era răspândit în orașele Moldovei, mai ales pe lângă mănăstiri, ca: argintari, *bănari*, giuvaergii, zlătari. Până în sec. al XV-lea, orfevrăria autohtonă denota două tendințe de dezvoltare stilistică: bizantin-balcanică și goticul tardiv. Începând cu mijlocul sec. al XV-lea, până la mijlocul sec. al XVIII-lea, se fac modificări în stilistica pieselor confecționate, denotând abundența motivelor decorative și conferind obiectelor o valoare artistică deosebită. Se amplifică câmpurile ornamentale, se precizează motivele zoomorfe, cele biblice și antropomorfe devenind mult mai frecvente, comparativ cu perioadele precedente, se utilizează gradarea de umbre și culori.

Mângalii sau giuvaergiii sunt meșterii de pe timpul lui Ștefan cel Mare, care la acea etapă se menționează ca primele specializări în arta încrustării mărgăritarelor pe diverse obiecte de metal prețios și a confecționării salbelor de mărgăritare după tradiții autohtone. Portul podoabei era foarte răspândit. Bijuteriile stăpânite de domnițe și boieroaice reprezentau adevărate averi.

Cu timpul, bijuteriile erau ca un subiect și se purta nu pentru valoarea lor, ci pentru frumusețea lor, fiind influențate de evenimentele timpului.

Apoi a apărut bijuteria ieftenă care capătă o amploare mare și era convenabilă pentru toate pungile, ea a avut o mare importanță în dezvoltare pentru viitor. Această bijuterie nouă duce spre o diversitate de stil, spre renovarea motivelor antice și clasice impuse de stângăcia modernizării. Podoaba impresionă mai mult prin cantitatea metalelor, ele se făceau din aur masiv fără cizelare în care se încrusta piatră strălucitoare. Artă epocii își pierde în mare măsură specificul național, din care considerente podoaba autohtonă nu diferă de cele din țările europene.

Coralul, chihlimbarul, sifidul și piatra colorată, în sec. al XIX-lea, posedau valori destul de mari. O salbă de mărgele de coral sau sifid echivala cu câteva vite cornute mari, din care motive bijuterii prețioase își putea permite numai o persoană înstărită. Aceste podoabe sunt atestate în portul tradițional la români, bulgari, găgăuzi și ucraineni, în vestimentația zilnică, în costumul de sărbătoare și costumul ocazional.

Ca artă, podoaba devine una din cele mai remarcabile realizări datorită caracterului original și armonios al principiilor artistice, a bogăției de idei, a profunzimii imaginilor, diversității formelor, a perfecțiunii tehnicilor, îmbinării acestora și a culorilor.

Evoluția orfevrăriei naționale din epoca modernă și contemporană este divizată în funcție de tendințe artistice, care evoluează de la podoabe complicate, fastuoase, la cele simple, democratice și invers, tehnicile de lucru, materiile prime utilizate, marcajul aplicat, legate de dezvoltarea artei decorative și încadrarea în contextul european. Meșterii contemporani au păstrat tehnica statornicită în meșteșugurile din antichitate însă în timp a fost îmbogățită cu un conținut nou și cu noi simboluri.

TIPURI DE LOCUINȚE TRADIȚIONALE ÎN SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN

*Varvara BUZILĂ, dr., conf. univ.,
șefa Secției Etnografie, MNEIN*

Comunicarea vizează problematica constituirii și dezvoltării tipurilor de locuințe, construcții în care se desfășoară viața privată a familiei, a indivizilor. Actualitatea abordării acestei problematici, esențiale pentru cunoașterea acestui domeniu fundamental al culturii tradiționale, ține de faptul că, până în prezent, nu a fost soluționată. Locuinței, gospodăriei, dar și așezărilor, cu care prima este în relații de interdependență, contrar logicii științifice, li s-a acordat insuficientă importanță în cercetare, respectiv și spațiu în publicații.

Urmare a analizei surselor, între care principalele sunt rezultatele cercetărilor de teren, dar și a aprecierii contribuțiilor cercetătorilor predecesori, este realizată tipologia locuințelor din diferite perspective, luându-se ca bază criteriile definitorii. Între acestea, principalele sunt: utilizarea permanentă sau temporară, cotidiană sau de sărbătoare; raportul locuinței față de suprafața solului, planul casei de la suprafața pământului, materialele din care sunt făcuți pereții, principiile de realizare a acoperișului, instalațiile de foc pentru încălzire și preparare a hranei, mijloacele decorative etc.

Sunt analizate particularitățile comune ale locuinței cu tradiția altor culturi și puse în valoare cele cu specific local, precum sunt băștile și casele de piatră din partea de centru-est a spațiului studiat. Sunt relevați factorii care au determinat apariția anumitor tipuri de locuințe sau au contribuit la transformarea acestora. Corelarea acțiunii factorilor naturali, economici, tehnici, istorici, sociali, culturali a condus la constituirea unei bogate tradiții în domeniul construirii locuinței. Sunt determinate rosturile tradiției, obiceiurilor, normelor sociale și a credințelor în crearea și modelarea construcțiilor locative.

CASELE TRADIȚIONALE ȘI ANEXELE LOR, DIN CARTIERUL DĂNUȚENI, ORAȘUL UNGHENI, REPUBLICA MOLDOVA (SECOLUL XX)

Natalia COROI (BZOVÎI), muzeografă,
Muzeul de Istorie și Etnografie din Ungheni

Cercetarea prezintă arhitectura tradițională a caselor din fostul sat Dănuțeni, actual cartier al orașului Ungheni. Lucrarea este realizată în baza principalelor metode de cercetare de teren: observația, observația participantă, interviul și documentarea. De la început fac o împărțire pentru casele și anexele sale, astfel – cele din prima jumătate a secolului XX, până în anii '60 (faza 1) și cele de după anii '60 (faza 2) –, explicând care este motivul acestei împărțiri, atât de necesară pentru o analiză mai detaliată și o înțelegere mai profundă a arhitecturii caselor. Această delimitare am identificat-o atât la cercetători, cât și la localnici.

În capitolul dedicat gospodăriilor, am analizat planurile acestora, am identificat tipurile de porți, garduri și anexe. Un alt capitol mare prezintă principalele trăsături ale exteriorului și interiorului caselor. Pentru prima jumătate a secolului XX, la Dănuțeni am identificat mai multe modalități de a construi pereții caselor: *în furși, din chirpici* – numiți *lampași, din balți*. În schimb, casele construite după anul 1960 au adus inovații în construcție, prin utilizarea cimentului, care a permis construcția fundației și aplicarea unei noi metode de tencuială. Cimentul a favorizat detalierea fațadelor cu ancadramente pentru ferestre și uși, muchii și cornișe etc. Înălțimea pereților a crescut foarte mult, ferestrele au devenit mai mari. Arhitectura caselor se află într-un proces continuu de transformare, prin urmare, această cercetare a fost necesară pentru a aduce în lumină casele vernaculare, care sunt o parte integrantă a acestei evoluții. Totodată, prin acest studiu, contribui la salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, ținând cont de faptul că construcția caselor s-a realizat datorită cunoașterii tradiționale moștenite din generație în generație.

MUZEUL DE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE MERENI – MEMORIA COMUNITĂȚII LOCALE

*Larisa CIOBANU,
directoarea Muzeului de Istorie și Etnografie
din s. Mereni, r. Anenii Noi*

Propunem câteva repere esențiale pe care se axează memoria socială a satului Mereni, o veche localitate de răzeși din zona de centru a Republicii Moldova, cu o istorie milenară, dovedită arheologic, care a fost menționată documentar pentru prima oară acum 549 de ani – la 25 septembrie 1475. Deși a fost răvășită din plin de evenimentele nefaste ale secolului trecut – cele două războaie mondiale, anexarea la URSS, pierderea elitelor intelectuale, foametea organizată, deportările, colectivizarea forțată etc. – comunitatea a reușit să supraviețuiască. Iar ca să-și asigure un viitor pe măsura aspirațiilor consătenilor, a dezvoltat mai multe forme culturale chemate să contribuie la educarea generațiilor și la sporirea responsabilității acestora.

Un merit aparte în acumularea, păstrarea, valorificarea și promovarea patrimoniului cultural, timp de peste patru decenii, revine Muzeului de Istorie și Etnografie Mereni (MIEM). Apărut din inițiativa profesorului de geografie Emilian Baciuc, mai întâi ca mic muzeu școlar, într-o clasă a școlii medii, pe la mijlocul anilor 1970, muzeul (numit pe atunci de studiere a ținutului natal), a fost inaugurat în primăvara anului 1980, în incinta bisericii de zid din sat, ctitorită în 1818, care sta închisă de regimul sovietic din anul 1963. Odată cu redeschiderea bisericii în 1989, muzeul este transferat în clădirea cea mai monumentală din sat – fosta Bancă Agricolă *Rejep*, construită în anii 1910-1911.

Expoziția permanentă a MIEM cuprinde compartimentul paleontologic (cu oase fosile de dinotierium), arheologic (cu vestigii descoperite în raza localității), istoric (1475-2024) și etnografic. Cel

mai spectaculos, mai bogat și mai complex compartiment al expoziției permanente a fost și a rămas, desigur, cel etnografic, constituit dintr-o mulțime de oale de lut și vase de lemn, unelte și ustensile țărănești și meșteșugărești, de lemn sau metal, din țesături de casă și mobilier tradițional țărănesc, adunate în Casa Mare.

Muzeul a devenit, astfel, cu timpul, locul întâlnirii generațiilor și a transmiterii experienței de viață de la părinți la copii, de la bunici la nepoți. Un loc de cinste, în expoziția permanentă, îl ocupă stativele la care a țesut, din tinerețe până la bătrânețe, Alexandra Baciu. Datorită valorificării de către doamna Lidia Bojescu a cămășii cu altiță, adusă în sat de prin părțile Bucovinei și a cămășii de Mereni, acestea au devenit deja celebre. Prezintă mare interes pentru vizitatori și elementele arhitecturale de lemn ale casei tradiționale de la noi, o căruță-trăsură din 1926, păstrată în gospodăria consăteanului Teodor Buga, veteran al celui de-Al Doilea Război Mondial.

Pentru valorificarea și promovarea patrimoniului cultural imaterial din localitate, pe lângă muzeu, din anul 2022, activează Teatrul popular *Tezaur strămoșesc*, cu artiști amatori de vârsta a treia, coordonați de doamna Tamara Moraru, care a organizat mai multe șezători tematice teatralizate și concerte folclorice. Consătenii și oaspeții vin cu drag la muzeu – pentru a vedea ce expoziții noi au apărut, pentru a participa la lansări de expoziții sau de carte, pentru comemorarea unor evenimente sau personalități notorii. Avem chiar și o comunitate a prietenilor muzeului, alcătuită din donatorii cei mai darnici, tinerii pasionați de trecutul străbunilor și admiratorii de istorie, artă și frumos.

În cartea de impresii a MIEM, avem mesaje adunate care reflectă rolul instituției noastre și al colaboratorilor muzeului pentru colectarea, păstrarea și valorificarea patrimoniului cultural deținut. Omul sfințește locul, spune înțelepciunea populară. Generațiile trecute ale consătenilor noștri ne-au sfințit vatra și glia străbună cu credința, cu munca și cu cei 7 ani de-acasă – noi acum avem datoria sfântă să păstrăm și să transmitem urmașilor valorile neamului.

LETOPISEȚ AL SATULUI TRUȘENI: ILIE GROZAV

*Carolina CHEIANU-TUDOS, magistru în sociologie,
lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei,
directoarea Muzeului de Istorie și Etnografie din s. Trușeni*

Bătrânul Ilie Nicolae Grozav era cu adevărat o figură emblematică a satului Trușeni, iar istoria sa, împletită cu destinele celor din jur, făcea parte din moștenirea vie a comunității. Agenda sa secretă, despre care se zvonea că ar fi fost păstrată cu o grijă aparte, era o comoară a memoriei colective. Legătura sa cu bunicul său, Sava Grozav, primul cărturar din zonă, aducea o adâncire și mai mare a semnificației acestui caiet îngălbenit, care aduna filele vieții trăite de generații întregi. Acest caiet a ajuns în patrimoniul Muzeului din Trușeni în vara anului 2023 și a fost donat de către nepotul lui Ilie Grozav, Talmaci Alexandru. El conține 201 pagini.

Fiecare pagină scrisă de Ilie era ca o fereastră către trecut, oglindind nu doar evenimentele personale, ci și cele ale comunității, cum ar fi venirea generalului Skobelev în 1877. Această întâmplare ilustra legătura dintre localnici și evenimentele istorice mai ample, arătând cum istoria mare pătrunde în viața de zi cu zi.

Amintirile lui Ilie din timpul războiului erau copleșitoare. Calvarul prin care a trecut în lagărele de prizonieri din Primul Război Mondial, încercările sale de evadare și apropierea de moarte erau mărturii ale unei perioade întunecate din Germania, dar, totodată, puterea sa de a supraviețui și de a se întoarce acasă sublinia o voință extraordinară.

Tradiția pe care Ilie Grozav a continuat-o era una profundă, având rolul de a păstra memoria satului Trușeni și de a insufla viitoarelor generații valorile și lecțiile trecutului. Aceasta agendă, deși secretă, era, în esență, un testament al unei vieți dedicate comunității, plină de bucurii și dureri, foamete, dar mai ales de iubire și devotament față de cei dragi.

STELA ANTROPOMORFĂ DE LA BERIOZCHI

*Sergiu BODEAN, drd.,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava,
muzeograf, Secția Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN*

În expoziția permanentă a MNEIN este expusă o stelă antropomorfă, descoperită în împrejurimile s. Beriozchi, or. Anenii Noi. Ea a fost achiziționată, de rând cu alte piese arheologice, în anul 1947, de la soția colecționarului Luca Craveț, Bronislava Craveț. Împrejurările exacte în care a fost realizată această descoperire nu ne sunt cunoscute. Conform marcajului de pe piesă, putem afirma că ea provenea dintr-un tumul. Stela antropomorfă este confecționată dintr-o rocă sedimentară, cu numeroase cochilii de moluște în compoziție. Ea are înălțimea de 42,3 cm, lățimea în zona umerilor 25,8 cm și greutatea de 8,4 kg. Personajul are capul cvasi-triunghiular, cu dimensiunile de 21,3 x 14,6 cm. Sprâncenele și gura sunt marcate cu șanțuiri prin dăltuire. Ochii foliformi și nasul au fost sculptate în relief. Mâinile, la fel, reliefate, sunt ușor îndoite, iar palmele au degetele răsfirate. Printr-o șanțuire verticală, cu înălțimea de 6,2 cm, probabil, este redat sexul personajului. Pe partea dorsală, din partea superioară a capului până la mijlocul spatelui, pornesc câteva șanțuiri cu lățimea de 0,6-0,9 cm care redau coafura personajului. Deși piesa are caracter de unicat pentru teritoriul Republicii Moldova, ea nu a constituit subiectul unui studiu aparte. O descriere sumară și imagini alb-negru ale stelei au fost publicate în câteva lucrări de popularizare a descoperirilor arheologice din anii '50-'60 ai sec. XX. În două dintre ele au fost exprimate opinii referitoare la încadrarea ei cronologică. Astfel, ea era datată, de rând cu alte stele antropomorfe, cu în-

ceputul mileniului I a.Chr. sau cu mileniul II a.Chr (Рикман 1961; Рикман 1969). În prezent, datarea mai nuanțată a acestei reprezentări antropomorfe este îngreunată de lipsa informației privind contextul descoperirii și a unor analogii directe publicate. O vagă asemănare, ca aspect și dimensiuni, stela de la Beriozchi o are cu cea descoperită în mormântul 2 din tumulul 7 de la Pervomaivka, regiunea Herson. Ultima a fost descoperită într-un mormânt de copil, încadrat atunci în cultura Jamnaia sau a catacombelor (Титенко 1955). Putem admite, în calitate de ipoteză, că și stela de la Beriozchi ar putea proveni dintr-un mormânt tumular de copil, datat cu epoca bronzului (?).

VESTIMENTAȚIA ÎN MEDIUL RURAL DIN RSS MOLDO- VENEASCĂ ÎN ANII 1944-1961 (ÎN BAZA MATERIALULUI COLECTAT ÎN EXPEDIȚIILE ETNOGRAFICE)

*Adrian DOLGHI, dr., cerc. șt. coord.,
Secția Etnografie, MNEIN*

Anii postbelici au fost marcați de transformări profunde în toate sferele vieții sociale din RSS Moldovenească, inclusiv în domeniul vestimentației populației rurale. Studiul se bazează pe analiza materialelor etnografice colectate în cadrul expedițiilor de teren desfășurate de cercetătorii etnografi din cadrul Filialei Moldovenești a Academiei de Științe a URSS în anii 1946-1961.

Colectivizarea agriculturii, industrializarea și urbanizarea au avut un impact major asupra modului de viață tradițional din mediul rural. Aceste schimbări s-au reflectat și în domeniul vestimentației, care a cunoscut o evoluție graduală de la portul popular la îmbrăcămintea de tip urban. În perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial, portul tradițional era încă larg răspândit în mediul rural. Începând cu anii '50 ai sec. XX, se observă o pătrundere tot mai accentuată a elementelor vestimentare de tip urban în mediul rural din RSSM.

În pofida procesului de modernizare, unele elemente ale portului tradițional au continuat să fie utilizate, mai ales de persoanele în vârstă și în cadrul sărbătorilor. Materialele etnografice evidențiază anumite diferențe în evoluția vestimentației între diverse zone ale RSS Moldovenești. În raioanele nordice, influența urbană s-a manifestat mai devreme și mai pregnant. În centrul republicii, elementele tradiționale s-au păstrat mai bine, mai ales în zonele colinare. În sudul Moldovei, se observă influențe ale portului găgăuz și bulgar în vestimentația populației românofone.

În mediul rural, colectivizarea agriculturii, finalizată în 1950, a avut consecințe importante asupra îmbrăcăminteii țărănești: dispare treptat țesutul casnic, odată cu extinderea producției industriale de țesături și comercializarea largă a lor; are loc uniformizarea vestimentației de lucru în cadrul colhozurilor și sovhozurilor prin răspândirea largă a „îmbrăcăminteii speciale”; apar unele elemente vestimentare specifice noilor profesii agricole (tractoriști, brigadieri etc.) care purtau salopete sau îmbrăcăminte specială. Aceste elemente vestimentare specifice activității profesionale, se extindeau și în viața cotidiană a colhoznicilor.

Promovarea noului mod de viață comunist presupunea modele de comportamente, gândire dar și în ce privește aspectul vestimentar, care era diferit de cel tradițional. Detașarea de tradiție a însemnat nu doar modernizarea în stil comunist, dar și uniformizarea identității etno-culturale.

TENDINȚELE IDEOLOGIEI SOVIETICE DE A CREA NOI OBICEIURI ȘI SĂRBĂTORI

*Elena REȘETNIC, drd., cerc. șt.,
Secția Etnografie, MNEIN*

Viața individuală, în orice societate, constă din a trece succesiv de la o vârstă la alta și de la o ocupație la alta. Trecerea prin fiecare etapă (naștere, nuntă, moarte, etc.) este însoțită de anumite ritualuri, care, alături de alte obiceiuri și sărbători calendaristice, formează patrimoniul nostru cultural.

După reocuparea Basarabiei în anul 1944 și reinstaurarea regimului comunist în RSS Moldovenească, este promovat intens și la toate nivelurile sociale ateismul; sunt inventate și impuse „sărbători, obiceiuri noi”, demne de omul nou sovietic. Concomitent, se persistă asupra necesității cetățeanului de a se elibera de toate tradițiile și obiceiurile moștenite din străbuni, deoarece acestea ar fi rămășițe ale trecutului burghezo-moșieresc, care trebuie uitate și lăsate în trecut. Se consideră că, anterior, omul, ținea cont de acestea, deoarece era neștiutor și neajutorat. Acum însă puterea sovietică îi asigură pe cetățenii săi cu toate cele necesare, inclusiv din punct de vedere spiritual și cultural. Iar acestora din urmă le rămâne doar să trăiască liniștiți, încadrându-se în marea familie sovietică și uitându-și însă complet identitatea, cultura, neamul, istoria. Pentru a întipări cât mai bine noua identitate, cea de om sovietic, în mentalitatea populației, sunt introduse sărbători legate de evenimente sau personalități care nu au nici o tangență cu spațiul sau poporul nostru. Crăciunul, Paștele, hramul satului sunt înlocuite cu Anul Nou (pe stil nou), 1 Mai, Marea Revoluție a lui Octombrie, ziua de naștere a lui V. I. Lenin etc.

Un număr mare de biserici și mănăstiri au fost închise, iar slujitorii lăcașelor de cult – exilați. Bisericile au fost transformate în spitale, muzee, sau orice altceva care nu amintea de rostul unei biserici. Astfel încât, cei care doreau să se cunune sau să își boteze copiii, o puteau face doar pe ascuns, fie chemând preotul acasă, fie găsind în localitățile din apropiere o biserică care nu a fost închisă. Conform noilor tradiții, cetățeanul trebuia să se cunune fără preot, să se căsătorească fără zestre, să trăiască nebotezați și să fie îngropați fără prohod și fără cruce, fiind înlocuite cu marșuri funebre și monumente cu steluță.

Însăși sintagma „sărbători și tradiții noi” denotă o absurditate, deoarece tocmai vechimea lor este ceea ce le conferă valoare și autenticitate. În ciuda propagandei ideologice, infiltrată în toate sferile vieții, decenii la rând, astăzi, la 33 de ani de la declararea independenței Republicii Moldova, oamenii merg la biserică, se cunună, își botează copiii, își îngroapă morții cu preot. E adevărat că o parte din tradițiile și credințele populare s-au simplificat, și-au schimbat semnificația în timp, fie influențate de ideologie, fie supunându-se evoluției societății, pur și simplu. Iar „noile sărbători și tradiții” sovietice, fiindcă fuseseră introduse forțat în mod artificial, nu au prins rădăcini și, după anul 1991, au dispărut treptat.

CENZURA SOVIETICĂ ȘI MUZEELE. STUDIU DE CAZ: MUZEUL REPUBLICAN DE STUDIERE A ȚINUTULUI DIN RSSM

*Vlada CONDREA, muzeografa,
Secția Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN,
masterandă, Facultatea de Istorie și Filosofie, USM*

Rolul muzeului pentru societate și formarea opiniilor a fost exploatat la maxim de către regimurile totalitare, precum cel sovietic, utilizând instituțiile de acest tip drept instrumente de propagandă în rândul maselor populare. În vederea eficientizării transmiterii mesajelor ideologice și pentru stoparea mesajelor contrare punctului de vedere oficial asupra culturii și istoriei, a fost creat un întreg sistem de cenzură, care și-a instaurat controlul și asupra muzeelor. Principalul organ al cenzurii sovietice, în perioada 1922-1991, care a avut un rol definitoriu asupra activității muzeelor, a fost Direcția Generală pentru Literatură și Edituri (în rusă: „Главное управление по делам литературы и издательств”), cunoscută sub acronimul Glavlit. Fondată prin decretul Sovietului Comisarilor Poporului al RSFSR, din 6 iunie 1922, instituția dată a unificat toate tipurile de cenzură a lucrărilor tipărite, inițial preocupându-se de controlul literaturii și presei. Ulterior, în anul 1931, Glavlit-ul începe să verifice expozițiile publice, pentru ca, în anul 1940, odată cu o nouă reorganizare, în sfera sa de activitate să fie incluse nemijlocit muzeele. Organul cenzurii verifica sistematic fondurile muzeale și expozițiile din muzee, cărțile de impresii, dar și unele tipuri de expoziții temporare, precum cele cu tematică sovietică, industriale, agricole etc. Pe teritoriul RSSM, Glavlit-ul, cel mai probabil, a fost fondat în anul 1940 și, începând cu anul 1944, își orientează activitatea spre

controlul tuturor sferelor culturale: literatură, presă, radio, artă, biblioteci și muzee. În acest studiu, ne propunem să analizăm interacțiunea dintre cenzura sovietică, reprezentată de Glavlit-ul RSSM, și Muzeul Republican de Studiere a Ținutului din RSSM, în perioada 1951-1953, unde, în urma inspecțiilor, au fost retrase unele piese muzeale studiate de către noi. Până la momentul desființării sale, după destrămarea URSS, Glavlit-ul RSSM a influențat direct activitatea muzeelor, cenzurându-le fondurile și dirijând activitatea expozițională.

VALENȚE CULTURALE ALE COPACULUI DE MĂR LA POPORUL ROMÂN

*Nicolae DUDNICENCO, dr., cerc. șt. superior,
Secția Etnografie, MNEIN*

Printre cei mai răspândiți arbori de pe Terra e mărul, care a jucat un rol considerabil în evoluția societății umane, inclusiv și la poporul român. Încă din antichitate, merele se utilizau în alimentație, având statutul de fruct de lux. Fructele mărului erau cunoscute grecilor și romanilor care le foloseau ca ingredient în preparatele din carne. În Europa medievală, merele constituiau un aliment de bază. Ele erau consumate proaspete, utilizate ca ingrediente, erau depozitate, de obicei, într-un loc uscat și răcoros, pentru iarnă ori se uscau. În unele regiuni ale Europei, din acestea se prepara cidru. La poporul român, merele, de asemenea, erau consumate în stare proaspătă, se păstrau pentru iarnă în depozite sau se procesau. Acestea se utilizau la prepararea magiunurilor, dulcețurilor, compoturilor, oțetului. În unele zone din România, merele se foloseau la producerea băuturilor alcoolice – cidrului, vinului și a rachiului. Tot în spațiul românesc merele erau murate separat (numai mere) sau în combinație cu alte legume (roșii, varză, gogoșari), sau cu fructe (gutui). În același spațiu, scoarța, frunzele, florile și fructul mărului au fost utilizate în medicina populară. Tot din aceleași organe ale arborelui se obțineau coloranți cu următoarele culori: *negru, roșu, verde, galben*. Lemnul fiind omogen, nedeformabil, ușor de lucrat, era utilizat pentru sculptură. Avea o apreciere înaltă de către lemnarii români.

E necesar de menționat că, în cultura universală, mărul reprezintă ispita, căderea omului și mântuirea. Încă din Evul me-

diu, acesta simbolizează fructul interzis. Însă în textul biblic nu se menționează care anume fructe au condus-o pe Eva în ispită. În artă, acest fruct era reprezentat prin smochin, piersic și gutui, pe lângă măr. Asocierea tradițională cu mărul provine în principal de la numele său latin *malum*, care înseamnă *rău*. Mărul este, de asemenea, asociat cu sănătatea și vitalitatea. În cultura scandinavă, înflorirea mărului simbolizează tinerețe veșnică și fertilitate, iar în China – pace și frumusețe. Acest dualism dintre măr al ispitei și fruct benefic este întâlnit și la poporul român. Cercetătorul Romulus Vulcănescu ne prezintă contradicția întâlnită la poporul român dintre creștinism și cultura populară. Pe de-o parte, conform creștinismului, mărul a fost copacul fructifer pentru care omenirea a fost pedepsită că a încălcat interdicția divină de a se înfrupta din el, pe de altă parte, conform tradiției populare, mărul este considerat arborele recompensei divine, sub copacul de măr e masa întinsă cu toate bunătățile din rai, la care se văd stând Dumnezeu cu sfinții când se deschid cerurile. Prezintă valoare și datele etnografului Romulus Antonescu. Dumnealui menționează că mărul la români are menirea să rezolve ori să ajute la depășirea anumitor stări și, în general, să promoveze binele. Prin capacitatea sa de regenerare, mărul are un rol de mediere între om și divinitate, fiind arbore cosmic, al vieții și al recompensei divine. Datorită valorii sale, mărul la români a fost prezent în diferite obiceiuri cum ar fi cele de nuntă, înmormântare, Anul Nou etc. Acesta se întâlnește în cântece, colinde, ghicitori, poezii. Considerăm că mărul a contribuit semnificativ la evoluția societății românești, în deosebi în domeniul alimentar.

UTILIZAREA ARBUSTULUI DE CORN LA POPORUL ROMÂN

*Nicolae DUDNICENCO, dr., cerc. şt. superior,
Secţia Etnografie, MNEIN*

Arbuştii, asemenea arborilor, au jucat şi joacă un rol enorm în evoluţia şi dezvoltarea societăţii omeneşti, inclusiv şi a poporului român. Printre aceşti arbuşti este şi cornul. Acesta oferea un material lemnos valoros, hrană şi băuturi, era utilizat în medicina populară şi la prepararea coloranţilor. În Evul mediu, poporul român confecţiona arcuri din lemn de corn. Cercetătorul român Valeriu Butură ne informează că, din lăstarii de 2-3 ani, se făceau bastoane şi cozi, din tulpinile mai groase se confecţionau cele mai rezistente cozi de topoare, târnăcoape, suveici pentru războaiele mecanice, mânere de umbrele, roţi pentru angrenaje etc. Meşterul lemnar Igor Râşcan ne-a oferit o informaţie valoroasă despre lemnul de corn. Acesta are o textură complicată, foarte frumoasă, însă datorită faptului că are numeroase cioturi, aşchii, e foarte tare, este foarte greu de lucrat cu el. Din aceste considerente, de la meşterul lemnar se cerea o măiestrie înaltă şi puţini lemnari se încumetau să lucreze cu el. Astfel, din lemn de corn se făcea pieptene pentru cap, fusuri, suveici, de obicei, se produceau obiecte mai valoroase, ca de exemplu: suvenire, sipeţele, inclusiv şi fluier. Din literatura de specialitate, dar şi din materialul acumulat pe teren, constatăm faptul că fructele coapte se consumau crude, uscate, se prelucrau termic (compoturi, dulceţuri), ori se făceau din ele alte preparate (marmeladă, sirop etc.). Locuitoarea satului Costeşti (raionul Ialoveni), Gâncotă Elena, născută în satul Căpriană (raionul Străşeni), ne-a furnizat date interesante despre coarne. În trecut, sătenii recoltau fructele

respective din pădure, iar actualmente mulți săteni cultivă acești arbuști în orgăzi. Din fructe de coarne se făcea lichior, se proceda asemeni vișinatei, se punea zahăr, era lăsat să se elimine suc și să fermenteze, ulterior se adăuga rachiu. Asemeni altor fructe uscate, ca merele, perele etc., din coarnele uscate se prepara compot. Când apa fierbea, erau introduse fructele uscate. Băutura respectivă, de obicei, se prepara iarna.

E necesar de atras atenția asupra faptului că, în spațiul românesc, fructele și frunzele cornului au fost utilizate în medicina populară. Fiertura coarnelor uscate la soare, lângă foc sau în cup-tor, era folosită pentru înlăturarea diareei și dizenteriei. Copiilor, pentru tratarea crampelor, se dădea câte 9 coarne, pisate în apă, dacă copii erau mai mici, în rachiu – dacă erau mai mari. Coaja de corn se utiliza, în unele regiuni, contra gălbinării. Ea se fierbea în apă și se lua sistematic dimineața. Pentru a scăpa de paraziții intestinali, se consuma fiertura din frunze de corn și frunze de mălin (de asemenea arbust). În unele regiuni, florile de corn se fierbeau în apa cu care se spălau pe cap, ca să crească părul frumos. Uneori, fetele descântau apa respectivă cu scopul ca să fie iubite de flăcăi. Frunzele, florile, fructele și coaja se utilizau pentru prepararea coloranților de următoarele nuanțe: galben, roșu, maro și negru. La finalul acestui material, considerăm că cornul a contribuit semnificativ la evoluția societății românești.

MOBILIERUL TRADIȚIONAL DIN BASARABIA: ÎNTRE UTILITATE ȘI ESTETICĂ

*Elena MADAN, dr., lector univ.,
Universitatea Tehnică a Moldovei*

Studiul mobilierului tradițional din Basarabia relevă o bogată diversitate de forme și tehnici artistice, reflectând atât aspectele funcționale, cât și estetice ale acestor piese. Mobilierul țărănesc nu era doar o simplă necesitate utilitară, ci și o formă de expresie culturală și artistică, integrând elemente decorative care reflectau tradițiile locale și influențele externe. Clasificarea mobilierului după principiul funcționalității a evidențiat trei categorii majore: piese pentru odihnă, pentru depozitare și pentru servirea mesei. Fiecare categorie a fost concepută să îndeplinească nevoile gospodăriei, însă multe obiecte au evoluat pentru a încorpora elemente artistice, făcând tranziția de la utilitar la estetic.

Lăzile de zestre reprezintă un exemplu central al acestei interacțiuni între funcționalitate și artă. Ele au evoluat din piese simple, fără decor, la obiecte bogat ornamentate, folosind motive florale sau geometrice, în concordanță cu tradițiile locale. Aceasta ilustrează adaptarea tradițiilor la influențele externe, cum ar fi stilurile Baroc și Art Nouveau, provenite din Imperiul Austro-Ungar și Imperiul Rus.

Diversitatea geografică a Basarabiei a contribuit, de asemenea, la crearea unor tipologii distincte de mobilier. Sofaua (sofca), întâlnită în centrul și nordul țării, contrastează cu „canapelele” specifice sud-estului. Aceste variații regionale subliniază nu doar specificul cultural al fiecărei zone, ci și ingeniozitatea meșteșugarilor locali care au adaptat piesele de mobilier la resursele disponibile și la cerințele comunității.

Materialele folosite pentru fabricarea mobilierului, cum ar fi lemnul de stejar, fag, brad și tei, au fost atent selectate în funcție de durabilitatea, posibilitatea prelucrării și estetica dorită. Meșterii populari au utilizat tehnici tradiționale de prelucrare a lemnului și au introdus materiale inovative, precum papura și răchita, pentru a îmbogăți funcționalitatea și frumusețea obiectelor.

Concluziile cercetării subliniază faptul că mobilierul tradițional din Basarabia nu era doar un obiect de uz casnic, ci un element de identitate culturală. Ornamentația și designul mobilierului nu doar îmbogățeau spațiul interior, dar reflectau și valorile estetice și sociale ale comunităților rurale. Astfel, mobilierul tradițional moldovenesc este o expresie complexă a îmbinării dintre funcționalitate și estetică, reprezentând o parte integrantă a patrimoniului cultural local, care continuă să inspire noi forme de design interior și să contribuie la valorificarea tezaurului cultural.

ȘTIINȚELE NATURII

ACTIVITATEA NATURALISTULUI VÁCLAV FRIC, REFLECTATĂ ÎN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ

*Irina BADIUC,
master în Managementul patrimoniului cultural,
șefă Secție Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN*

Articolul prezintă rezultatul cercetării detaliate a unui preparat umed, de unicatitate în spațiul nostru, care se află în Colecția Zoologică a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. Piesa face parte din Colecția de Animale Exotice și prezintă scheletul unei specii de rechin, numită rechin-câine (rechin-pisică pătat, câine de mare, *Scyliorhinus canicula* (Linnaeus, 1758).

Piesa a fost confecționată de naturalistul cu renume, de origine cehă, Václav Fric (14 martie 1839, Praga – 10 iunie 1916, Praga). O atribuire fără echivoc a aceste piese către preparatorul sus-menționat este posibilă datorită prezenței etichetei *Naturaliste V. Fric a Prague (Boheme)*. El a fost unul dintre numeroșii vânzători de piese zoologice pentru muzeele de istorie naturală din Europa, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, obținând multe premii europene pentru munca sa asiduă.

Piesa rechin-câine, din colecțiile muzeului, prezintă trăsături deosebite, comparativ cu alte familii de pești cartilaginoși. Deosebirea cea mai importantă constă în faptul că scheletul cartilaginos al acestui pește are proprietatea de a se osifica parțial, în urma unor procese fiziologice specifice doar acestui gen de rechin.

Scheletul cartilaginos prezintă detaliile arcului de condrocraniu și branhii, a înotătoarelor și a scheletului axial. Este montat pe o placă transparentă, pentru a fi studiate atât suprafețele dorsale, cât și cele ventrale. Reprezentanții acestei specii trăiesc în ape sărate, aproape de fundul mării, în ape puțin adânci. Sunt prezenți în Marea Mediterană, Marea Nordului și nord-estul Oceanului Atlantic.

Pe lângă importanța științifică și educațională a acestei piese, preparatul dezvăluie, de asemenea, aspecte tehnice, istorice și estetice remarcabile, ceea ce deschide noi oportunități de valorificare expozițională.

**CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA FLUTURILOR
DIURNI (LEPIDOPTERA: PAPILIONOIDEA) DIN COLECȚIA
ENTOMOLOGICĂ „R. STEPANOV” DIN CADRUL
MUZEULUI NAȚIONAL DE ETNOGRAFIE ȘI
ISTORIE NATURALĂ AL REPUBLICII MOLDOVA**

*Cristina ȚUGULEA, dr., cerc. șt. superior,
Institutul de Zoologie, USM*

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău depozitează cele mai vechi colecții entomologice din țară. Printre acestea se numără și colecția entomologică „R. Stepanov” care este formată din peste 20.000 de insecte din ordinul Ortoptera, Lepidoptera și Coleoptera. Exemplarele de insecte din colecție au fost colectate în perioada anilor 1900-1980, în diverse ecosisteme naturale și antropice din Basarabia, care reprezintă teritoriul actual al Republicii Moldova și câteva localități care aparțin în prezent Ucrainei. Colecția entomologică „R. Stepanov” este împărțită în două părți: una se află în posesia Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală și a doua parte aparține Muzeului de Entomologie al Institutului de Zoologie.

S-a stabilit că colecția entomologică „R. Stepanov”, depozitată în cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova, include 327 de exemplare de fluturi diurni (Lepidoptera, Papilionoidea) ce aparțin la 68 de specii, 47 de genuri și 6 familii: Hesperidae (7 specii), Papilionidae (3), Pieridae (11), Riodinidae (1), Lycaenidae (10) și Nymphalidae (36 de specii).

Rezultatul studiului lepidopterelor depozitate în colecție contribuie la o mai bună înțelegere a diversității și distribuției fluturilor diurne pe teritoriul Republicii Moldova, având și un aport semnificativ la completarea bazei informaționale de date din Europa.

CERNOZIOMUL TIPIC DIN STEPĂ BĂLȚILOR, DEȚINĂTOR AL TITLULUI „SOLUL ANULUI 2024”

*Tatiana NAGACEVSKI, dr., conf. univ.,
Facultatea de Biologie și Geștiințe, USM;*

Stela CURCUBĂȚ, dr., cerc. șt. coord.,

Sergiu PANĂ, dr., șef Secție Științele Naturii, MNEIN

Cernoziomul este cea mai valoroasă resursă naturală a Republicii Moldova. Acest tip de sol a fost creat de natură în decurs de multe milenii, a acumulat semnificative rezerve de energie, conservată în humus, dispune de multiple caractere favorabile și potențial înalt de fertilitate. Spre deosebire de alte soluri, are o capacitate enormă de rezistență, de conservatism și opunere proceselor degradative. Fiind valorificat, utilizat, lucrat și exploatat în decurs de secole, cernoziomul, în mare măsură, și-a păstrat proprietățile favorabile. Însă, cu regret, constatăm că această resursă de neprețuit nu este gestionată și utilizată corect și eficient, fiind supusă diferitor procese de degradare.

Factorii antropici, procesele tehnogenetice transformă evident parametrii de calitate ai cernoziomului. Continuă degradarea fizică. Evidențierea însușirilor fizice ale solului și a proceselor din sol, în special a structurii, care influențează direct și indirect viața plantelor, alcătuind un ansamblu funcțional unitar, numit complexul ecologic al solului, evidențierea schimbărilor negative ale structurii solului și factorii care influențează aceste schimbări, prezintă un interes deosebit. Prelucrarea sistematică a solurilor, în decurs de câteva secole, s-a soldat cu distrugerea structurii naturale grăunțoase, tasarea și dehumificarea – reducerea conținutului de humus în stratul arabil. Din an în an, s-au redus rezervele de elemente nutritive, fiind sistematic extrase din sol și exportate odată cu recoltele de culturi agricole. Înve-

lișul de sol a fost supus diferitor transformări tehnologice, care au modificat nu numai conținutul, dar și construcția verticală a solurilor. Această bogăție principală a țării necesită o atitudine părintească, o utilizare chibzuită și o protejare eficientă.

Centrul Național de Cercetare și Producere a Semintelor, Sectorul „Selecția”, din municipiul Bălți, posedă loturi experimentale de teren pe termen lung de cernoziom tipic, menționat pentru prima dată pe harta schematică a solurilor, alcătuită de Andrei Grossul-Tolstoi, în anul 1856, apoi pe prima hartă a solurilor, alcătuită de Vasili Dokuceaev și colaboratorii săi, bazată pe principiile pedologiei genetice, în anul 1900, fiind considerate soluri *tipic-cernoziomice de prima clasă*. Cernoziomul tipic din Stepa Bălților, nefiind deranjat mai mult de 30 de ani, demonstrează calități fizico-chimice excepționale, dar oferă și dovezi incontestabile ale proceselor de degradare în agricultura industrializată. Actualmente, este oportun faptul salvării cernoziomului tipic virgin, prin reconstruirea și protejarea lui, asigurând natura sa esențială prin conservare.

Recent, pe 19 și 20 mai 2024, la Florența, Italia, a avut loc Congresul Mondial al Societăților Științei Solurilor, consacrat celor 100 de ani de la fondarea prestigioasei organizații. La Congres au participat 85 de țări ale lumii, reprezentate prin 1500 de delegați. Republica Moldova a fost reprezentată la Congres de membrul-corespondent al AȘM, doctorul habilitat Boris Boincean. La acest forum mondial s-a propus ca cernoziomul tipic din Stepa Bălților să primească titlul de Sol al Anului 2024. Ulterior, președintele Societății Mondiale a Științei Solului, prof. Edoardo Constantini, a menționat, la Ședința de finalizare a lucrărilor Congresului, dedicată decernării, celebrării și înmânării distincției „Cernoziomul Tipic din Stepa Bălților – Solul Anului 2024”, că conservarea solurilor este imperativă pentru menținerea productivității agriculturii și diminuarea impactului negativ al activității umane asupra mediului ambiant.

**PĂDURILE MOLDOVEI: TRECUT ȘI PREZENT
ANALIZA FONDULUI FORESTIER DIN
BAZINUL HIDROGRAFIC IALPUG**

*Roman KUHARUK, cerc. șt. stagiar,
Institutul de Ecologie și Geografie, USM*

Articolul abordează importanța pădurilor ca sisteme naturale complexe care au o mare influență asupra formării peisajelor și a climei regionale. Este examinată dinamica schimbărilor cantitative ale suprafeței pădurilor pe teritoriul Republicii Moldova, care acoperă perioada din secolul al XIX-lea până în prezent. Pe baza hărții solurilor forestiere ale Republicii, a fost evaluată localizarea geografică a zonelor forestiere și a fost calculată suprafața forestieră ocupată în trecutul îndepărtat, înainte de impactul antropogenic intens. Pe teritoriul bazinului hidrografic Ialpuș, pe baza hărților topografice și a analizei realizate cu ajutorul sistemelor geografice, au fost determinate terenurile cu zone forestiere și calculată suprafața acestora și a fost realizată o evaluare comparativă a suprafețelor ocupate în raport cu suprafețele medii din republică. Au fost enumerate măsurile de creștere a suprafeței fondului forestier al RM la nivel de stat și regional.

SPATIAL AND TEMPORAL CHARACTERISTICS OF EROSI- VITY FACTOR R (REVISED USLE METHOD) FOR IALPUG RIVER BASIN

*Olga CRIVOVA, PhD student, scientific researcher,
Institute of Ecology and Geography, State University of Moldova*

The R factor was estimated using different formulas based on monthly and annual precipitation data for 1981-2020 from the State Hydrometeorological Service for four meteorological stations, namely Comrat, Ceadir-Lunga, Leova and Cahul. The normality of the distribution was estimated using the Shapiro-Wilk method (64% of the time series had a normal distribution, $\alpha=0.05$). The presence of trends was determined using the Pearson correlation, trend slopes were estimated using linear regression. In case of non-normal distribution of time series, the non-parametric Mann-Kendall test was used. The [5] and [6] formulas rendered only normally distributed data that demonstrated 75% of growing trends, 25% being statistically significant at $\alpha=0.05$. Formulas [1]-[4] produced 50-100% of non-normally distributed R-factor values. Spatial distribution of R-factor for Ialpug river basin and its trends was executed using kriging.

IMPACTUL FITOPREPARATELOR ASUPRA DENSITĂȚII URINEI ÎN DIABETUL EXPERIMENTAL

*Iurie BACALOV, dr., conf. univ., Aurelia CRIVOI, dr. hab., prof. univ.,
Elena CHIRIȚA, dr., conf. cerc., Adriana DRUȚA, cerc. șt.,
Facultatea de Biologie și Geștiințe, USM*

Diabetul zaharat este o afecțiune metabolică cronică caracterizată prin hiperglicemie persistentă datorată fie deficitului de insulină (diabetul de tip 1), fie rezistenței la insulină (diabetul de tip 2). Această boală afectează multiple organe și sisteme, inclusiv rinichii, fiind adesea asociată cu complicații urinare, cum ar fi poliuria și modificările în compoziția urinei. În acest context, fitopreparatele au fost explorate ca o abordare complementară pentru ameliorarea simptomelor diabetului și îmbunătățirea funcției renale.

Densitatea urinei e un indicator important al funcției renale, care reflectă capacitatea rinichilor de a concentra urina. În diabetul zaharat necontrolat, nivelurile ridicate de glucoză din sânge conduc la glucozurie, fenomen care determină o creștere a osmolarității și a volumului urinar. Aceasta poate duce la o densitate urinară anormal de ridicată sau, în cazuri de poliurie severă, la o densitate urinară scăzută, în funcție de echilibrul apei și al electroliților.

Cercetările recente în domeniul diabetului zaharat au investigat impactul fitopreparatelor asupra diferitelor aspecte ale bolii, inclusiv funcția renală și compoziția urinei. Unul dintre principalele efecte fiziologice studiate în legătură cu diabetul este densitatea urinei, care poate varia semnificativ în funcție de severitatea glucozuriei (prezența glucozei în urină) și de alte dezechilibre metabolice.

Extractele și produsele derivate din plante medicinale au fost utilizate în mod tradițional pentru tratarea diabetului și a complicațiilor sale. Plantele medicinale precum cicoarea (*Cichorium intybus*), urzica (*Urtica dioica*), frunzele de afin (*Vaccinium myrtillus*), lucerna (*Medicago sativa*), coada calului (*Equisetum arvense*) și brusturele (*Arctium lappa*) sunt doar câteva dintre remediile naturale cercetate, care au arătat efecte benefice asupra reglării nivelului de glucoză din sânge.

Acțiunea acestor fitopreparate este multifactorială: ele pot stimula secreția de insulină, îmbunătăți sensibilitatea la insulină, sau pot reduce absorbția intestinală a glucozei. Pe lângă aceste efecte directe asupra metabolismului glucozei, unele fitopreparate au proprietăți antioxidante și antiinflamatorii, care protejează rinichii de deteriorările asociate diabetului.

Studiile asupra fitopreparatelor sugerează că acestea pot contribui la normalizarea densității urinei prin îmbunătățirea funcției renale și reducerea cantității de glucoză eliminată prin urină. Cercetările realizate cu administrarea extractelor de frunze de afin, cicoare și de coada calului au fost asociate cu o reducere a glucozuriei și o îmbunătățire a capacității rinichilor de a concentra urina. Prin scăderea cantității de glucoză din urină, densitatea urinară poate reveni la valori normale, ceea ce indică o ameliorare a funcției renale. De asemenea, s-a observat o scădere a densității urinei la cei tratați cu aceste extracte, sugerând o îmbunătățire a capacității rinichilor de a concentra urina și de a menține echilibrul hidric.

Impactul fitopreparatelor asupra densității urinei în diabetul zaharat reprezintă un domeniu promițător de cercetare. Utilizarea plantelor medicinale poate contribui la gestionarea complicațiilor diabetului, îmbunătățind funcția renală și reducând glucozuria. Cu toate acestea, este necesară o abordare atentă și informată pentru a integra aceste remedii în cadrul unui plan de tratament comprehensiv pentru pacienții diabetici.

ZONELE ALBASTRE: REGIUNI SOCIO-GEOGRAFICE-CHEIE ÎN CERCETĂRILE PRIVIND LONGEVITATEA ȘI SĂNĂTATEA UMANĂ

*Sergiu PANĂ, dr.,
șef Secție Științele Naturii, MNEIN*

Zonele Albastre sunt regiuni geografice specifice, în care locuitorii au o durată de viață semnificativ mai lungă și o incidență redusă a bolilor cronice, comparativ cu alte populații. Primele cinci astfel de zone identificate sunt Okinawa (Japonia), Sardinia (Italia), Nicoya (Costa Rica), Ikaria (Grecia) și comunitatea adventistă din Loma Linda (California, SUA). Studiile asupra acestor regiuni au dezvăluit factori comuni, care contribuie la o longevitate și sănătate sporită a locuitorilor, incluzând o alimentație predominant pe bază de plante, activitate fizică regulată, o rețea socială puternică și un scop clar în viață.

Conceptul de Zone Albastre a fost introdus, pentru prima dată, de demografii Gianni Pes și Michel Poulain, în anul 2000, după ce au cartografiat regiunile cu o concentrație ridicată de persoane în vârstă în Sardinia, Italia. Aceștia au identificat aceste comunități longevive și au marcat pe hartă, cu un cerc albastru, zonele respective, de unde a provenit și termenul de *Zone Albastre*. Ulterior, conceptul a fost extins și popularizat de jurnalistul și exploratorul Dan Buettner, care a colaborat cu National Geographic pentru a identifica și documenta alte regiuni cu populații inedite din punct de vedere al longevității și sănătății. Buettner a cercetat în detaliu modul de viață al acestor populații, publicând concluziile sale într-un șir de lucrări de specialitate.

Importanța cercetării Zonelor Albastre constă în înțelegerea modului în care acești factori de stil de viață pot fi aplicați în alte

populații, pentru a îmbunătăți sănătatea publică și a reduce incidența bolilor legate de modul de viață, cum ar fi bolile cardiovasculare, diabetul și anumite tipuri de cancer. Analiza comportamentelor și obiceiurilor locuitorilor din aceste zone poate oferi soluții practice și durabile pentru creșterea speranței de viață și îmbunătățirea calității vieții. În plus, cercetarea pune în lumină rolul determinant al factorilor sociali și culturali în sănătatea individuală, subliniind importanța apartenenței la o comunitate, reducerea stresului și menținerea unui echilibru între muncă și viața personală.

Un alt aspect semnificativ al cercetării Zonelor Albastre este contribuția lor la dezvoltarea politicilor de sănătate publică și prevenție, atât la nivel local, cât și global. Studiile arată că adoptarea unor practici de viață similare celor din aceste regiuni ar putea avea un impact considerabil asupra reducerii costurilor medicale, asociate cu îmbătrânirea populației și bolile cronice. Într-un context global, marcat de creșterea speranței de viață, dar și de prevalența ridicată a bolilor cronice, explorarea Zonelor Albastre oferă un model valoros pentru a înțelege cum să trăim mai mult și mai sănătos.

DIN ISTORICUL CERCETĂRILOR PALEONTOLOGICE ȘI NOI DESCOPERIRI ÎN APROPIEREA SATULUI GURA GALBENEI

*Elena DELINSCHI, cerc. șt.,
Secția Științele Naturii, MNEIN,
Andrian DELINSCHI, dr., lector univ.,
Facultatea de Biologie și Geștiințe, USM*

În această lucrare, sunt prezentate informații legate de istoricul cercetărilor paleontologice și informații cu caracter stratigrafic și paleontologic, cu referire la intravilanul și teritoriile apropiate ale comunei Gura Galbenei (siturile Râpa Coțofenei, Gura Galbenei II, Gura Galbenei III), aflată în valea râului Cogîlnic. De asemenea, este menționat un sit fosilifer nou (Gura Galbenei IV), unde recent a fost descoperită o faună de vertebrate (preponderent, vertebrate mici), extrem de bogată. Informațiile cu privire la situl paleontologic Gura Galbenei IV au fost obținute în rezultatul lucrărilor de teren din vara anului 2024.

Primele informații cu caracter paleontologic, referitoare la s. Gura Galbenei, au fost menționate în 1913 de I. Khomenko, care a descoperit un dinte de *Hipparion* în una din ravenele de pe teritoriul acestei localități fără o poziționare exactă a locului descoperirii. În vara anului 1934, în urma expediției din sudul Basarabiei, Ioan Suhov descoperă punctul fosilifer din „Râpa Coțofana”. În 1934, Nicolae Macarovici din localitatea Gura Galbenei (poziția exactă nu este cunoscută) descrie mai multe resturi fosile atribuite speciei *Aceratherium simplex* Krokos.

În vara anului 2011 în intravilanul și extravilanul localității Gura Galbenei au fost descoperite 2 puncte fosilifere noi: Gura Galbenei II și Gura Galbenei III.

La o distanță de 400 m în direcția Nord-Vest de comuna Gura Galbenei, la o altitudine absolută de 150 m, într-o carieră neautorizată de nisip, au fost descoperite lentile de nisip aluvial cu resturi rare de vertebre mici, preponderent, rozătoare. În baza studiului preventiv al resturilor de mamifere mici, aceste depozite au fost atribuite vârstei Pliocen-Pleistocen (Gura Galbenei II).

Un alt punct fosilifer descoperit în 2011 (Gura Galbenei III) este amplasat în partea de Nord a localității (intravilan), pe versantul drept al r. Galbena, la o altitudine absolută de 145 m, într-o carieră neautorizată de nisip, rezultată în urma unei alunecări de teren.

În vara anului 2024, a fost descoperit un alt sit bogat în resturi fosile de vertebre, cu denumirea Gura Galbenei IV. Acest sit este localizat în extravilanul localității, pe versantul stâng al r. Galbenă, la o altitudine absolută de 138 m.

Ca rezultat preliminar, putem presupune că situl Gura Galbenei IV este de vârsta Meoțianului (Turolianul mediu MN 12), având unele asemănări cu situl Gura Galbenei III și situl Cimișlia.

STUDIAREA FOTOGRAFIILOR DE EPOCĂ DIN CADRUL MNEIN – O PRIORITATE PENTRU SPECIALIȘTII ÎN DOMENIUL ȘTIINȚELOR NATURII

*Mihai DOHOT, dr., muzeograf,
Secția Patrimoniu, Evidență și Completare, MNEIN*

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, în virtutea scopului pentru care a fost creat, a acumulat un vast spectru de imagini, care reflectă pe deplin arealul natural al Basarabiei, de la începutul existenței sale, încă din primii ani, caracterizați printr-o perioadă prioritară în domeniul colecționismului.

Primele imagini din domeniul științelor naturii, semnate de soții Ostermann, L. Perlin, S. A. Șavlovski, prezintă un interes deosebit, în primul rând din cauza că sunt în cea mai mare parte inedite, la nivel de calitate și a tematicii luate în vizorul aparatului fotografic; în al doilea rând, pentru profunzimea subiectelor științifice cercetate, ce ne-ar putea folosi acum ca exemplu de seriozitate în abordarea științifică.

Vastul material informativ ar permite acum publicarea unor albume fotografice, cercetări doctorale transdisciplinare și ar putea folosi la promovarea imaginii țării în întreaga lume.

CUPRINS

PROGRAM	3
ETNOGRAFIE ȘI MUZEOLOGIE	8
Petru VICOL – <i>Tradiția Târgului Meșterilor Populari la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală</i>	8
Elena COJOCARI – <i>Pedagogia muzeală – instrument al incluziunii copiilor cu dizabilități</i>	10
Andrei PROHIN – <i>Nicolae Iorga și Muzeul Zemstvei Basarabiei</i>	12
Valentina ONOFRIESCU – <i>Ceramica de la Iurceni, Nisporeni, în colecția Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală</i>	14
Pr. Manole BRIHUNETȚ – <i>Icoane cu tematică euharistică în bisericile ortodoxe din Republica Moldova</i>	15
Ion DUMINICA – <i>Valorificarea fragmentară a moștenirii culturale a fierăritului practicat în Cartierul Romilor din Dealul Sorocii (a II-a jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI)</i>	17
Tamara MACOVEI – <i>Continuitatea tradițiilor în domeniul orfevrăriei și dezvoltarea ei pe linie ascendentă</i>	19
Varvara BUZILĂ – <i>Tipuri de locuințe tradiționale în spațiul pruto-nistrean</i>	21
Natalia COROI (BZOVÎI) – <i>Casele tradiționale și anexele lor, din cartierul Dănuțeni, orașul Ungheni, Republica Moldova (secolul XX)</i>	22
Larisa CIOBANU – <i>Muzeul de Istorie și Etnografie Mereni – memoria comunității locale</i>	23
Carolina CHEIANU-TUDOS – <i>Letopiseț al satului Trușeni: Ilie Grozav</i>	25

Sergiu BODEAN – <i>Stela antropomorfă de la Beriozchi</i>	26
Adrian DOLGHI – <i>Vestimentația în mediul rural din RSS Moldovenească în anii 1944-1961 (în baza materialului colectat în expedițiile etnografice)</i>	28
Elena REȘETNIC – <i>Tendențele ideologiei sovietice de a crea noi obiceiuri și sărbători</i>	30
Vlada CONDREA – <i>Cenzura sovietică și muzeele. Studiu de caz: Muzeul Republican de Studiere a Ținutului din RSSM</i>	32
Nicolae DUDNICENCO – <i>Valențe culturale ale copacului de măr la poporul român</i>	34
Nicolae DUDNICENCO – <i>Utilizarea arbustului de corn la poporul român</i>	36
Elena MADAN – <i>Mobilierul tradițional din Basarabia: între utilitate și estetică</i>	38
ȘTIINȚELE NATURII	
Irina BADIUC – <i>Activitatea naturalistului Václav Fric, reflectată în colecțiile Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală</i>	40
Cristina ȚUGULEA – <i>Contribuții la cunoașterea fluturilor diurni (Lepidoptera: Papilionoidea) din colecția entomologică „R. Stepanov” din cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova</i>	42
Tatiana NAGACEVSKI, Stela CURCUBĂȚ, Sergiu PANĂ – <i>Cernoziomul tipic din Stepa Bălților, deținător al titlului „Sorul Anului 2024”</i>	43

Roman KUHARUK – <i>Pădurile Moldovei: trecut și prezent.</i> <i>Analiza fondului forestier din bazinul hidrografic Ialpug</i>	45
Olga CRIVOVA – <i>Spatial and temporal characteristics of</i> <i>erosivity factor R (revised Usle method) for Ialpug river basin</i>	46
Iurie BACALOV, Aurelia CRIVOI, Elena CHIRIȚA, Adriana DRUȚA – <i>Impactul fitopreparatelor asupra</i> <i>densității urinei în diabetul experimental</i>	47
Sergiu PANĂ – <i>Zonele albastre: regiuni socio-geografice-cheie în</i> <i>cercetările privind longevitatea și sănătatea umană</i>	49
Elena DELINSCHI, Andrian DELINSCHI – <i>Din istoricul cercetărilor paleontologice și noi descoperiri</i> <i>în apropierea satului Gura Galbenei</i>	51
Mihai DOHOT – <i>Studierea fotografiilor de epocă din</i> <i>cadrul MNEIN – o prioritate pentru specialiștii în</i> <i>domeniul științelor naturii</i>	53